
Ej, hvorfor skal vi ud?!

Didaktisk intentionalitet i udeskole

Dorte Vang Eggersen, lektor, VIA University College, doeg@via.dk

Resume

Artiklen præsenterer et databaseret studie, der har til formål dels at vise, hvilken didaktisk intentionalitet der ligger til grund for anvendelsen af udeskole i Danmark, og dels at validere en teoretisk kategorisering af udeskoleaktiviteter. Det empiriske grundlag består af 148 beskrivelser af udeundervisningsforløb, som er udviklet, afprøvet og beskrevet af lærere og pædagoger på 66 danske folke- og friskoler. Der er gennemført en lukket kodning med følgende tre kategorier: 'motion og bevægelse i fag', 'sprog som ledsagelse til handling' samt 'stedbaseret læring'. Resultatet viser en markant overvægt af kategorien sprog som ledsagelse til handling og en ens forekomst af bevægelse i undervisningen henholdsvis stedbaseret læring. I diskussionen påpeges dels et behov for at nuancere og videreudvikle kategorien sprog som ledsagelse til handling, og dels et behov for at udvikle fagdidaktikker, som bruger stedbaseret læring til at fremme børns opmærksomhed på steder.

Nøgleord: udeskole, åben skole, stedbaseret læring, didaktik

Abstract

The Danish term '*Udeskole*' is a broad term referring to curriculum-based teaching where the teacher on a regular base makes use of learning activities outside the classroom, in natural as well as in cultural settings. Since 2013 related terms like *open school*, *various teaching*, *practical teaching* and *physical activity* have been mandatory principles for school teaching in Denmark.

Based on hermeneutic content analysis this article presents an empirical investigation of teachers' pedagogical intentionality when using *udeskole*. I have analyzed 148 descriptions of *udeskole* lectures that are designed, completed and described by teachers from 66 Danish schools. Thereby I seek to validate a theoretically founded categorization of didactical intentions in *udeskole*-activities named as: 'physical activity', 'action-accompanied language study' and 'place-based learning'. A majority of the cases fall into the second category. These results call for a need of a further categorization of the second category, for a specification of subject-specific out door teaching didactics as well as for place-oriented pedagogical methods.

Keywords: didactics, open school, outdoor education, place-based education.

Introduktion

Undersøgelsens tre kodningskategorier blev oprindeligt formuleret i en fagdidaktisk sammenhæng, nemlig som nogle teoretisk funderede bud på, hvordan lærere kan arbejde med danskfagets kerneområde, sprog og læsning, i udeskole. I Eggersen (2017) tages der således udgangspunkt i udvalgte etablerede fagdidaktiske teorier og metoder i en opstilling af tre kategorier for brug af uderummet: motion og bevægelse i fag, sprog som ledsagelse til handling og stedbaseret læring. Dette var med henblik på at påpege nogle udeskoledidaktiske muligheder i de metoder, dansklærere formentlig allerede kender og anvender i deres undervisning. Selvom de tre kategorier er opstillet med udgangspunkt i udeskole i danskfaget og i danskdidaktiske intentioner, har de almindeligvis karakter. De kan derfor i princippet anvendes i kategorisering af den didaktiske intentionalitet i alle fag, idet der arbejdes ud fra, at alle fag har en sproglig-begrebsmæssig dimension, ikke mindst i form af en formel forpligtelse på at arbejde med faglig læsning og fremstilling (Bollone et al., 2014; Rose & Martin, 2012). De teoretisk genererede kategorier bringes her i spil og valideres i en empirisk undersøgelse af deres faktiske udbredelse og anvendelse på skoler, der eksplicit bruger udeskole som værdi- og metodisk grundlag i deres undervisning, med følgende undersøgelsesspørgsmål:

Hvilken didaktisk intentionalitet ligger til grund for at bruge udeskole som arbejdsform i danske skoler?

Der er tale om dels en hermeneutisk indholdsanalyse i bestemmelsen af den didaktiske intentionalitet, og dels en validering af en tidligere beskrevet kategorisering af udeskoleaktiviteter.

Hvad er udeskole?

Udeskole er ifølge Bentsen et al. (2010, s. 32) på én gang en undervisningsmetode, en bevægelse, der forsøger at nytænke undervisning i skolen, og (med Jordet, 1998) en normativ teori om god undervisning i en social, økonomisk, politisk og geografisk kontekst.

Nærværende studie henter sit empiriske materiale fra aktionsforskningsprojektet Projekt Udvikling af Udeskole (2014-17). I undersøgelsen forstås begrebet udeskole ud fra definitionen, som blev anvendt i projektet, og som her formuleres indledningsvis i en 30 sider lang "Inspirationsguide" til projektdeltagerne:

"I projekt Udvikling af Udeskole ses udeskole som en bred betegnelse for undervisning med udgangspunkt i fagenes mål (Fælles Mål), der regelmæssigt og over længere tid gennemføres uden for klasseværelset og skolens mure. Udeskole bygger på et samspil mellem ude og inde". (Ejbye-Ernst et al., 2016, s. 8)

Udeskole defineres altså først og fremmest ud fra en undervisnings tid ("regelmæssigt og over længere tid") og sted ("uden for klasseværelset og skolens mure"). Med tidsbestemmelsen adskiller udeskole sig fra fx lejrskoler, skolerejser og ekskursioner, der som enkeltstående hændelser traditionelt har nogle mere kortsigtede og enkeltstående forløb, ofte med sociale mål, og som ikke altid bygger på "et samspil mellem ude og inde". Samspillet mellem ude og inde ses som en mulighed for, at man "underbygger eller udbygger den viden, eleven har tilegnet sig i klasselokalet" (Ejbye-Ernst et al., 2016, s. 8). Med stedsbestemmelsen "uden for klasseværelset og skolens mure" defineres uderummet ret bredt, nærmest som hvor som helst uden for klasseværelset, og herunder kan forstås skolegården, idrætsanlægget og de områder og uderum, som skolen evt. måtte have indrettet særligt til udeskole, fx bålhytter, skure eller udekøkkener. Denne brede stedsbestemmelse er gjort gældende i artiklens undersøgelse.

Med en så åben definition af udeskole kan den komme til at omfatte et væld af forskellige praksisformer. I arbejdet med udeskole i lærer-, efter- og videreuddannelse kan man da også møde mange undervisere, der har vidt forskellige forståelser af begrebet. Blandt andet hersker der en vis uenighed om, hvorvidt fagligt funderede bevægelsesaktiviteter som fx grammatikstafetter i skolegården eller stjerneløb i matematik kan sortere under udeskole. På Inspirationsguidens næste sider udvides definitionen af udeskole i forhold til tid og sted til også at omfatte en særlig pædagogisk tænkning, nemlig en "undersøgende" og "omverdensrettet" (s. 7), "anvendelsesorienteret" (s. 11), "elevinddragende" (s. 14), "problemorienteret" (s. 16) og "erfaringsbaseret" (s. 30) pædagogik, hvilket levner mindre plads til bevægelsesaktiviteter, end den indledende definition gjorde. I nærværende undersøgelse regnes bevægelsesaktiviteterne imidlertid med, idet de typisk forekommer regelmæssigt og iterativt, de tager udgangspunkt i fagets bestemmelser, og de fungerer i en vekselvirkning mellem inde og ude jævnfør Inspirationsguidens første definition. Og så har de uanset oplægget til projektdeltagerne i Informationsguiden en forekomst i datamaterialet.

Udeskole og åben skole

Undersøgelsen betragter endvidere museumsbesøg og brug af eksterne samarbejdspartnere som udeskoleaktiviteter. Især denne type aktiviteter nødvendiggør en afgrænsning af udeskolebegrebet i forhold til betegnelsen "åben skole".

Skolereformen 2013 (Aftaletekst, UVM, 2013) indførte nye krav om brug af uderum i undervisningen i skolen i Danmark. Selvom udeskole takket være blandt andet norske Arne Nikolaisen Jordet (Jordet, 1998) på dette tidspunkt var i fuld gang med at udvikle sig til et væsentligt forskningsfelt i Norden, og selv om danske udeskoleforskere blev indkaldt til en høring i Folketinget i forbindelse med arbejdet med reformen, blev begrebet ikke skrevet ind i aftaleteksten. I stedet opfandt den daværende undervisningsminister det nye begreb "åben skole", som var et krav til skolerne om med "praktiske og anvendelsesorienterede undervisningsformer" og "varieret undervisning" at "åbne sig mod den omgivende verden" (Aftaletekst, UVM, 2013, s. 3) og "det omgivende samfund" og med "større inddragelse af det lokale idræts-, kultur- og foreningsliv" (s. 9). Åben skole er altså en anden bred betegnelse for "varieret undervisning" og "kobling af teori med praktiske arbejdsformer" (UVM, 2013). Beskrivelsen kan i praksis være vanskelig at adskille fra Projekt Udvikling af Udeskoles definition af udeskole. De to begreber har imidlertid nogle nuanceforskelle i ophav og vægtning.

Udeskole har på nationalt plan udviklet sig som en græsrodsbevægelse og et bottom-up-fænomen (Mygind, 2005) siden 1990'erne, stærkt inspireret af norske Arne Nikolajsen Jordet (Jordet, 1998), der på baggrund af observationer i sine egne børns skole tog fat på at beskrive udeskolefænomenet teoretisk. At tage eleverne med ud af klasseværelset var i den norske skole ikke noget nyt, men det nye var, at man begyndte at interessere sig for udeaktiviteterne teoretisk-pædagogisk. Den emergende udeskoleforståelse blev imidlertid længe forbundet med "friluftsliv" (Bentsen et al., 2010, s. 30), "green space" (Bentsen et al., 2013) og naturvejledning og bliver det stadig. Udeskole blev som sådan gennem 00'erne udviklet af enkelte ildsjæle i folkeskolen i Danmark, ofte friluftslivsinteresserede indskolingslærere, som af forskellige pragmatiske henholdsvis visionære årsager begyndte at eksperimentere med læring uden for klasseværelset og at kvalificere nogle af de udeelementer, som hidtil havde været en forholdsvis ubeskrevet del af skolen. I 00'erne blev udeskole i kraft af kortlægninger og casestudies yderligere udviklet som forskningsfelt i Norden, i Danmark begyndende med

Rødkildeprojektets studier af "naturklasser" i 1999-2003 (Mygind, 2005) og efterfulgt af de to lidt mere omfattende landsdækkende aktionsforskningsprojekter "Udvikling af Udeskole" (2014-17) og TEACHOUT (2013-17). Selvom udeskole har udbredelse i alle fag, dog primært dansk, matematik og naturfag, i Danmark, bærer formidling af og traditioner omkring undervisningsformen stadig et vist præg af at være udviklet af naturfagsdidaktikere med lejrball, grønne baggrundsfarver og børn-i-grønne-områder som hyppigt motiv i illustrationer (fx Ejbye-Ernst et al., 2016; Ejbye-Ernst et al., 2017; www.udeskole.nu). Udeskoleforskning har i Danmark også været finansieret blandt andet af grønne organisationer som fx den selvstændige, ikke-statslige paraplyorganisation Friluftsrådet og Dansk Skovforening og varetaget af fx Institut for Idræt og Ernæring samt af Skovskolen, Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning på Københavns Universitet. Ikke desto mindre udvikler teoretisk udeskoleforskning nu en stor del af sine begreber med lån fra almendidaktikken (fx Ejbye-Ernst et al., 2017, del 1).

Åben skole kan som uddannelsespolitisk idé og som obligatorisk element siden skolereformen derimod siges i højere grad at være et top-down-fænomen. Begrebet udsprang af nogle tendenser, intentioner og anbefalinger i kunstfagene, som blev beskrevet i UNESCO-dokumentet Road Map for Arts Education i 2006 (Knudsen, 2016, s. 5). Åben skole har dermed sine faglige rødder i de danske skolefag billedkunst og materielt design, og dét er måske årsagen til, at publikationer om åben skole (fx *Unge Pædagoger* 3, 2016, som er et særnummer om åben skole) ofte illustreres med billeder af elever på kunstmuseer. Knudsen (2016) beskriver desuden åben skoles afsæt i et andet uddannelsespolitisk initiativ, Ny Nordisk Skole, der som optakt til reformen var et forsøg på en nytænkning af historiske skoleprincipper om anvendelsesorientering, kombination af teori og praksis samt involvering af krop og bevægelse i udviklingen af en "mere varieret og levende undervisning" (Knudsen, 2016, s. 6). I inspirationsguides, på fagportaler og webs om åben skole (og i Aftaleteksten, 2013) lægges der især vægt på samarbejde med eksterne aktører og på erhvervslivs, kunst- og kulturinstitutioners såvel tilpassede som færdigpakkede undervisningstilbud samt på organisering og rammesætning af dem. Som forskningsfelt er åben skole af gode grunde lidt nyere end udeskole, og den synes at orientere sig pædagogisk-teoretisk i højere grad mod kreativitet (fx Sattrup & Bendix, 2016), museumsdidaktik (fx Dysthe, 2012) og æstetiske læreprocesser (fx Østergaard & Gerlach, 2016).

Åben skole og udeskole er i mange henseender udtryk for den samme intention, nemlig at variere skolens undervisning ved hjælp af sans- og

erfaringsbaseret læring med mulighed for brug af eksterne aktører og med 'omverdensrettede' undervisningsaktiviteter uden for klasseværelset. De har forskellige toninger og vægtninger grundet forskellige historiske ophav, men de er fra et almindeligt synspunkt alligevel funderet på relaterede idéer om undersøgende og eksperimenterende arbejdsformer i såkaldt autentiske læringsmiljøer. Det er med andre ord svært at nævne et åben skole-forløb, som ikke også ville kunne sortere under betegnelsen "udeskole". Om den ene eller den anden skal være paraplybetegnelse for varierede undervisningsformer uden for klasseværelset, skal være usagt her, men i denne artikel anvendes "udeskole"-begrebet dog frem for "åben skole", dels af den grund at projektet, som det empiriske materiale hidrører fra, var defineret, navngivet og finansieret som et "udeskoleprojekt", dels fordi artiklens teoretiske udgangspunkt i tre såkaldte udeskolekategorier omfatter 'motion og bevægelse i faget' som kategori.

Udeskolestudier

Udeskole vinder udbredelse i danske skoler. Man har i henholdsvis 2007 og 2013 kortlagt udbredelsen af udeskole i danske skoler longitudinalt, hvor man viste, at 14 procent af landets skoler anvendte udeskole regelmæssigt i 2007 (Bentsen et al., 2010), mens 18,4 procent af de danske skoler anvendte udeskole i 2013 (Barfod et al., 2016). Samme undersøgelser har kortlagt udbredelsen af udeskole på fag og klassetrin, og her har begge vist størst udbredelse i indskoling, til dels på mellemtrinnet og i fagene dansk, matematik og naturfag. I skrivende stund i 2020 pågår en tredje undersøgelse, hvor der forventes en effekt af de to landsdækkende projekter TEACHOUT (2013-2017) og Projekt Udvikling af Udeskole (2014-17) i form af en yderligere stigning.

Danske og udenlandske casestudier har vist nogle kvaliteter ved at rykke undervisningen uden for klasseværelset, herunder fysisk aktivitet (Grønningssæter et al., 2007; Mygind, 2007), styrkelse af sociale relationer (Hartmeyer & Mygind, 2016), øget trivsel (Rickinson et al., 2004; Mygind, 2007) og læring (Fägerstam, 2012; Fiennes et al., 2015). Undersøgelser af udeskolens lærings-, sundheds- og trivselsfremmende effekter er primært foretaget i indskoling og mellemtrin (fx Nielsen et al., 2016), der er primært tale om casestudier, og de er med undtagelse af kortlægningerne, som var landsdækkende, foretaget i forholdsvis små grupper. Udeskolefeltet kan stadig siges at være teoretisk underbelyst, og der findes kun ganske få fagdidakti-

ske artikler om udeskole (se dog Ejbye-Ernst et al., 2017, del 2; Bærenholdt & Hald, 2020, anden del).

Didaktisk intentionalitet

Didaktik og undervisning ses her som kendetegnet ved en intentionalitet. *Didaktisk intentionalitet* betegnes af Iskov (2017, s. 11) som "enheden af det ærinde, læreren har med sin undervisning, og det læreren orienterer sig eller retter sin opmærksomhed mod i det planlæggende arbejde". En lærer, der tager elever med udenfor i undervisningen, vil noget med at gøre det, idet undervisning pr. definition ses som 'at ville noget med nogen'. Læreren tager i en kompleks og uforudsigelig undervisningssituation stilling med sin professionelle dømmekraft, og han handler ud fra intention og intuition baseret på erfaring. Der kan være mange grunde til, at en lærer vælger at bruge uderummet som udvidet klasserum i sin undervisning. Der ses her bort fra ydre faktorer som fx ledelseskrav eller kommunale målsætninger, og der rettes fokus mod, på hvilken måde uderummet synes at blive anvendt med henblik på at skabe læring om et fagligt indhold for eleverne. Didaktisk intentionalitet skal altså i denne sammenhæng forstås som 'Hvorfor man går ud', hvordan og til hvad uderummet synes at blive anvendt som læringsrum i forløbene.

Figur 1 viser Eggersens (2017) tre teoridrevne intentionalitetskategorier, som udgør undersøgelsens *coding frame*, med eksempler fra det empiriske materiale.

Kat.	Betegnelse	Didaktisk intentionalitet	Ex case
1	Motion og bevægelse i fag	Større areal, fokus på bevægelse	Matematikstjerneløb Blomsternavnstafet Vokaler på byggelegepladsen
2	Sprog som ledsagelse til handling	Konkretisering af fagligt indhold for at skærpe elevens fagsprog og faglige viden	Besøg på en kartoffelfarm, skrivning af instruerende tekster Arbejde med instruerende tekster i skolehaven Fra kort til virkelighed
3	Stedbaseret læring	Stedet som del af undervisningens indhold	Rådyr på Røsnæs (med fokus på de særlige forhold på stedet) Kend din by 2. Verdenskrig i Saltum

Figur 1. De tre intentionalitetskategorier

Kategori 1, motion og bevægelse i fag, dækker de undervisningsaktiviteter, som primært anvender uderummet som udvidet klasserum med henblik på at skabe variation og at give eleverne motion og bevægelse, fx med aktiviteter som løbediktat, staveordsståtroid, matematikstafet, find2learn-løb med quizzet etc. I dette studie regnes bevægelsesaktiviteter for udeskoleaktiviteter med det argument, at bevægelsesaktiviteter typisk foregår regelmæssigt og uden for klasseværelset og skolens mure og i et samspil mellem inde og ude. Der er primært tale om, at træningsopgaver og øvelser, som i indeundervisning løses finmotorisk, typisk med håndskrivning, museklik eller swipes i klasseværelset, projiceres ud på et større areal, så besvarelse kræver mere grovmotoriske bevægelser i form af løb, kast, spring, klatring etc. Der er i denne form for arbejde ingen eller meget vag sammenhæng mellem den abstrakte faglige viden eller færdighed, eleverne skal tilegne sig, og den kropslige erfaring, som bevægelsen udgør, og som uderummet muliggør (Eggensen, 2017, s. 143). Kategoriens kognitive og læringsmæssige værdi er primært undersøgt kvantitativt i idrætsfaglige sammenhænge, idet man har søgt at påvise fysisk aktivitets gavnlige effekter på trivsel (Christiansen et al., 2018; Holt et al., 2018; Smedegaard et al., 2016; Smedegaard, 2018); konsolidering (Lundbye-Jensen et al., 2017) samt læring og kognitive funktioner (Aberg et al., 2009; Best & Miller, 2010; Pedersen et al., 2016; Sibley & Etnier, 2003). Kategorien bliver som nævnt ikke altid regnet for en måde at bedrive udeskole på, da den ikke gør brug af undersøgende og eksperimenterende arbejdsformer, men den er alligevel medtaget her, da der ikke desto mindre er tale om "undervisning med udgangspunkt i fagenes mål (Fælles Mål), der regelmæssigt og over længere tid gennemføres uden for klasseværelset og skolens mure", og fordi den kan siges at bygge på et samspil mellem ude og inde (Ejbye-Ernst et al., 2017, s. 8), når det faglige indhold, man har arbejdet med inde, trænes og repeteres i uderummet.

Kategorien motion og bevægelse i fag er identisk med, hvad den danske idrætsforsker Jesper von Seelen kalder for "BIU-aktiviteter" (Bevægelse Integreret i Undervisningen), når han opstiller en taksonomi for brug af fysisk aktivitet i skolen (Seelen, 2017, s. 70). BIU-aktiviteter defineres af Seelen som "bevægelsesaktiviteter, som er pædagogisk og didaktisk funderet, der kan inddrages i den fagopdelte eller understøttende undervisning, og som omhandler et fagligt indhold" (Seelen, 2017, s. 98).

Kategori 2, Sprog som ledsagelse til handling. Her anvendes udeaktiviteter, der primært skal konkretisere og fremme forståelsen af et abstrakt fagligt indhold, fx begreber, processer og fænomener, ved at kropslige sanselige

erfaringer knyttes til katalogfaglig viden. Kategori 2 omfatter undervisning, hvor brug af uderummet har til hensigt at fremme forståelsen af det faglige indhold ved at afprøve eller konkretisere det, fx som når matematiklæreren sender eleverne ud på skolens p-plads for at indsamle data for at lære om statistik, dansklæreren tager eleverne med på virksomhedsbesøg med henblik på at fremme deres færdigheder i at skrive informerende tekster, eller N/T-læreren tager eleverne med ud i naturområder for at fremme deres kendskab til naturfaglige fænomener og begreber.

Begrebet sprog som ledsagelse til handling er hos Eggersen (2017) blandt andet lånt fra den australske genrepædagogiks (Derewianka, 1990, sat i en dansk sammenhæng af fx Rydén, 2016a; Østergaard, 2017) principper om at udvikle elevens viden og fagsprog i en kontekst. Uderummet bruges her til at arbejde receptivt, produktivt og analytisk med (fag)sprog i en situationel og kulturel ramme og kontekst, idet læreren stilladserer en sproglig udvikling fra en hverdagsagtig og umiddelbar diskurs rettet mod enkeltpersoner i det nære (som ledsagelse til handling) til en mere faglig, skriftlig diskurs, når man er tilbage i klasseværelset på skolen (Derewianka, 1990, s. 83).

Den 3. kategori, stedbaseret læring, defineres af Eggersen (2017, s. 158) som undervisning, hvor der lægges vægt på, at uderummet ikke bare er et "andet" og et udvidet undervisningsrum. Rummet ses her som et sted, som også er undervisningsgenstand. Dette sted opfattes som på én gang undervisningens kontekst og dens "tekst". Med stedbaseret læring forankres fagligt undervisningsindhold lokalt som et væsentligt læringsindhold og dannelselement. Den amerikanske 'stedsdidaktiker' David A. Gruenewald skriver (Gruenewald, 2003a, s. 623) om steder som noget, vi mennesker både præger, lærer af og udspringer af. Han slår med sine begreber "place-conscious education" og "pedagogy of place" til lyd for, at vi i skolen "aim to strengthen the connections between education and the places where we, and others, live" (Gruenewald, s. 621), og han efterlyser en udvikling af skole-curriculum, som i højere grad "must embrace the experience of being human in connection with the others and with the world of nature, and the responsibility to conserve and restore our shared environments for future generations" (Gruenewald, 2003b, s. 6) frem for at være universelle og uden lokal forankring ("placeless", Gruenewald, 2003b, s. 6).

Med begreber fra den britiske udeskoleforsker Simon Beames kan man i en stedsoptik tale om, at de tre intentionalitetskategorier i deres måde at bruge uderummet på er henholdsvis "place ambivalent", "place sensitive" og "place essential" (Beames, 2015, s. 28). Beames' gradbøjning viser, at under-

søgelsens tre kategorier ikke er disjunkte, og at kategori 3 adskiller sig fra de to øvrige ved at have undervisningsstedet som både undervisningens rum og genstand, som elever kan lære på, om og af.

Metode

Artiklens empiriske grundlag består af 148 tekster og film, hvori et antal lærere og pædagoger fra 66 demonstrationsskoler beskriver udeskoleforløb, som de har udviklet og afprøvet som del af deres deltagelse i Projekt Udvikling af Udeskole (2014-17). Ti forløbsbeskrivelser er uanvendelige på grund af deres kvalitet. Fem af disse bestod kun af et opgaveskema til elever uden udredning af undervisningsdesign, aktiviteter og formål. Én forløbsbeskrivelse bestod kun af et forældrebrev, og fire forløb var så uklart beskrevet, at mål og gennemførelse ikke blev ekspliciteret, som der blev bedt om i fundatsen.

Projekt Udvikling af Udeskole var et treårigt nationalt aktionsforskningsprojekt, som iværksatte interventioner i form af opstartskonferencer for de deltagende lærere og derefter ca. 100 timers konsulenthjælp pr. demonstrationsskole. Denne artikels udeskolekategorisering blev præsenteret sammen med andre udeskolefaglige input på opstartskonferencerne. Konsulenthjælpen bestod af yderligere udeskolefaglige oplæg til og udeskolefaglig sparring af skolernes involverede lærere og pædagoger. Demonstrationsskolerne var hver især tilknyttet projekt Udvikling af Udeskole i ét skoleår (således 15 skoler i 2014-15, 33 skoler i 2015-16, 18 skoler i 2016-17). Hver skole skulle som en del af deres engagement i projektet udvikle, afprøve og beskrive tre undervisningsforløb, som kunne fungere eksemplarisk som inspiration for andre lærere og skoler i og uden for projektet med ambitioner om at begynde at anvende eller at videreudvikle udeskole.

I fundatsen blev lærerne/skolerne bedt om at beskrive "eksemplariske" udeskoleforløb med "udgangspunkt i relationsmodellen og principperne for læringsmålstyret undervisning", dvs. planlægning, gennemførelse og evaluering henholdsvis formulering af Fælles Mål og nedbrudte læringsmål. Beskrivelser af undervisningsforløbene skulle formidles enten som små film produceret i app'en Explain Everything eller på skrift i et PDF-format.¹

De beskrevne undervisningsforløb har stor variation i omfang. Der er forløb, som kun varer en enkelt lektion (fx "Matematikstjerneløb"), og som

1 Nogle af filmene er frit tilgængelige på sitet www.udeskole.nu

egentlig kun kan betegnes som aktiviteter, om end de må formodes at være elementer i længere læringsforløb. Der er forløb, som kan betegnes som noget mere omfattende og med overordnede didaktiske makrodesigns, med en varighed på en til tre uger (fx "2. Verdenskrig i Saltum by"). Og endelig er der forløb, hvis elementer klassen vender tilbage til flere gange i løbet af et skoleår (fx undersøgelser af samme biotop hen over de fire årstider i naturfag).

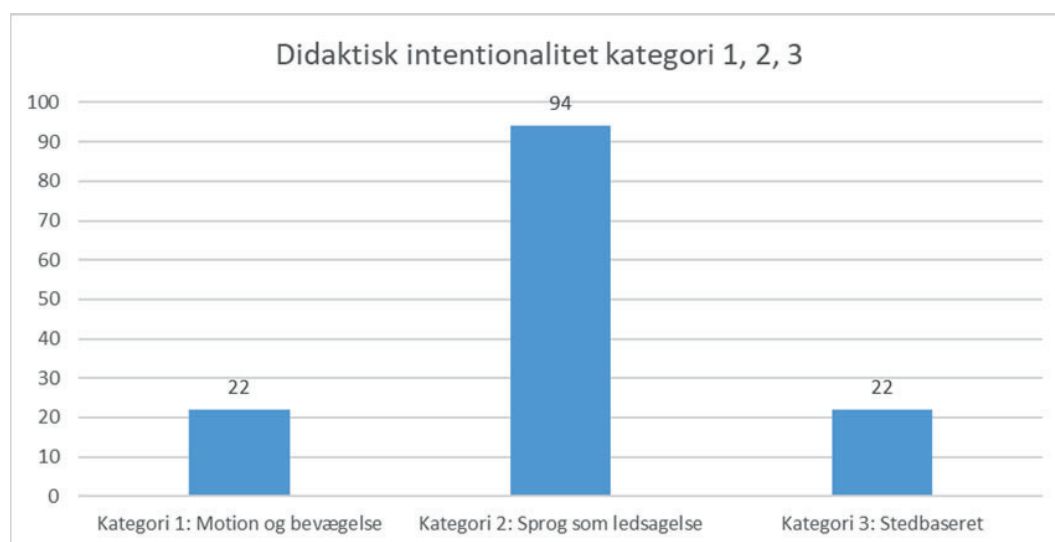
Undersøgelsen af lærernes didaktiske intentionalitet er forholdsvis kompleks. Den læner sig op ad den kombinerede metode *hermeneutic content analysis* som beskrevet af Bos & Tarnai (1999) samt Vieira & de Queiroz (2017). Analysen er på den ene side kvalitativ og hermeneutisk, i den forstand at analysanden søger betydninger, som ikke umiddelbart findes i den manifesterede tekst. De er bestemt ud fra undersøgelsesspørgsmålet, ved at analysanden "by assigning successive parts of the material to the categories of a coding frame" (Vieira & de Queiroz, 2017, s. 12) udvælger, sammenstiller og fortolker de tekstuelle data: formål, læringsmål, undervisningsindhold og udeaktivitet. Der er i en vis forstand set bort fra teksternes oprindelige hensigt, som var at præsentere gode eksempler på udeskole for at inspirere lærerkolleger, som vil (begynde at) bruge udeskole, og de er ikke underkastet en vurdering. Informanterne tog altså ikke selv stilling til, hvordan deres undervisningsforløb ville kunne placeres i en intentionalitetskategori.

På den anden side er der tale om en indholdsanalyse forstået som "An approach to the analysis of documents and texts that seek to quantify content in terms of predetermined categories and in a systematic and replicable manner" (Bryman, 2013, s. 183). Replikerbarheden svækkes selvsagt af, at kategorierne ikke er disjunkte. Kodningen blev derfor foretaget tre gange af samme analysand med en yderligere tilbagevenden til de forløb, som var vanskeligst at kategorisere. Kategorierne er som nævnt teoridrevne, og de forblev lukkede mellem første og anden kodning.

Resultat

Kodningens resultat fremgår af tabel 1.

Der er markant flest forløb, der kan henføres til kategori 2 (afrundet 67 procent). Kategori 1 og 3 indgår i præcis lige høj grad (nemlig med afrundet 16 procent, hvor $n = 138$).

Tabel 1. Kodningens resultat

Diskussion

Den lave forekomst af kategori 1, motion og bevægelse i fag, overrasker, hvis man fejlagtigt læser det som udtryk for arbejdsformens udbredelse i danske skoler. Rapporten *Bevægelse i skoledagen* (2016) viser, at 60 procent af de danske skoler har indført 45 minutters bevægelse, og i 81 procent af disse skoler er bevægelse del af den faglige undervisning. Anvendelse af Motion og bevægelse, eller BiU-aktiviteter, er derfor mere udbredt end dette resultat giver udtryk for. At forekomsten er lav, hænger selvsagt sammen med, at der er tale om et projekt med fokus på udvikling og udbredelse af udeskole. At der overhovedet forekommer bevægelsesaktiviteter bekræfter derfor først og fremmest formodningen om, at lærere og pædagoger i skolen ikke altid betragter udeskole som en undersøgende, omverdensrettet, anvendelsesorienteret og erfaringsbaseret pædagogik, men at en del af dem forstår udeskole alene ud fra tids- og stedsdimensionen som nævnt i indledningen.²

Diagrammet viser størst forekomst af kategori 2, sprog som ledsagelse til handling. Kategorien viser sig dermed i praksis at være en noget bredere kategori end de to andre kategorier, og den varetages på mange måder. Akti-

² I landsdækkende og kendte projekter som 'Sæt skolen i bevægelse'/'Sunde børn bevæger skolen' (Trygfonden; Dansk Skoleidræt 2015-2020); 'Trivsel og bevægelse i skolen' (Trygfonden; SDU 2014-17); 'Drøn på Skolegården' (Kræftens Bekæmpelse; SDU m.fl. 2013-16), etc. har der været mere direkte fokus på kategori 1-aktiviteter.

vitetsbaseret undervisning med henblik på at konkretisere et fagligt indhold er udbredt, og det er måske her, man bør sætte ind med at kvalificere brugen af udeskole metodisk på et teoretisk grundlag. Man kan se sådanne tiltag hos fx Maibom & Christensen (2017), Rydén (2016b, 2016c) og Østergaard (2017), som på et genrepædagogisk og sprogteoretisk grundlag opstiller metodikker for tværfaglig udeundervisning i indskoling og på mellemintrin. Også skolens ældste elever må formodes at kunne have glæde af de kvaliteter og merkvaliteter, som kan følge med udeskole i alle fag, og som blev nævnt i indledningen, således fysisk aktivitet, styrkelse af sociale relationer, øget trivsel, konsolidering og læring. Undersøgelsen peger således også på et behov for udvikling af fagdidaktikker, der kan kvalificere og udbrede udeskole også i de ældste klasser.

I kategori 2 indgår et antal undervisningsforløb, hvor lærer og elever konsulterer faglige eksperter i uderummet, og her kunne eventuelt ligge kimen til en fjerde intentionalitetskategori. Anvendelse af eksterne samarbejdspartnere i undervisningen, museumsrundvisere, kunstnere eller fagfolk fra samfundsliv og erhvervsliv, behøver en særlig didaktisk tænkning med overvejelser over for eksempel lærerrolle, faglig ansvarsfordeling og planlægning (se fx Hyllested, 2007; 2009; Leth, 2016).

Den lave forekomst af kategori 3, stedbaseret læring, peger dels på, at denne dimension er ny og forholdsvis ubeskrevet i dansk (ude)skolesammenhæng, og dels at det er en forholdsvis snæver kategori, da den i modsætning til de andre også angår undervisningens indhold: læring om stedet. Man underviser altså på steder og lærer på dem, som i kategori 2-aktiviteter, men man retter ikke i så høj grad fokus mod dem som steder i Gruenewalds forstand, hvor man også lærer om og af dem. Resultatet synes dermed at bekræfte Gruenewalds bekymring for skolers "place-lessness": Udeundervisning er kun sjældent "place essential" eller "place conscious", og der er brug for udvikling af nogle mere stedsorienterede didaktikker, herunder fagdidaktikker, til grundskolen i Danmark. Her er en vækstmulighed og et uudnyttet potentiale – Gruenewald ville kalde det for en nødvendighed – for udeskoledidaktikken og en mulighed for i større grad at arbejde bevidst med at kvalificere elevernes "place awareness".

Afrunding

Artiklen definerede indledningsvis en forståelse af begrebet 'udeskole' og sammenlignede udeskolebegrebet med den beslægtede term 'åben skole' i

lyset af de to pædagogikkens traditioner og historie. Undersøgelsens tre kodningskategorier blev præsenteret med en kort udredning af deres teoretiske og fagdidaktiske grundlag ved hjælp af Eggensen (2017). Undersøgelsens metode var baseret på *the hermeneutic content analysis* som beskrevet af Bos & Tarnai (1999) henholdsvis Vieira & de Queiroz (2017). Resultatet viste en markant overvægt af kategori 2, sprog som ledsagelse til handling, og en ens forekomst af kategori 1 og 3, henholdsvis motion og bevægelse og stedbaseret læring.

Følgende blev udledt af undersøgelsens resultat:

At lærere og pædagoger ikke altid betragter udeskole som en undersøgende, omverdensrettet, anvendelsesorienteret og erfaringsbaseret pædagogik. Der hersker i skolen også en forståelse af udeskole ud fra en konkret tids- og stedsdimension, som levner plads til bevægelsesaktiviteter.

Kategori 2, sprog som ledsagelse til handling, er i praksis en noget bredere kategori end de to andre kategorier, og den varetages på mange måder.

De arbejdsformer, der benyttes, når lærer og elever konsulterer faglige eksperter i uderummet, kan eventuelt være kimen til en fjerde intentionalitetskategori og til udvikling af en udeskoledidaktik med særlig fokus på dette.

Der er behov for udvikling af udeskoledidaktik, herunder fagdidaktikker, der kan kvalificere og udbrede udeskole også i de ældste klasser.

Gruenewalds bekymring for (amerikanske) skolars "place-lessness" synes at være begrundet i dansk sammenhæng. Der er brug for udvikling af en stedsorienteret udeskoledidaktik, herunder fagdidaktikker, til grundskolen i Danmark.

Det kan være en svaghed for undersøgelsen, at kodningen kun blev gennemført af én person og dermed kun verificeret ved en gentagelse af samme proces. Analysens kvalitative hermeneutiske del havde mange mulige fejlkilder, idet analysanden søgte betydninger, som ikke umiddelbart fandtes i den manifeste tekst. Kodningskategorierne var som sagt ikke disjunkte, og flere undervisningsbeskrivelser kunne ikke placeres entydigt i den ene eller den anden kategori. Man kunne eventuelt have bedt informanterne om selv at kategorisere deres forløb i kategori 1, 2 eller 3, ud fra en idé om, at informanterne må være dem, der bedst kender deres egen intention med forløbet. Resultatet af en sådan fremgangsmåde ville imidlertid blive stærkt præget af den enkelte informands individuelle forståelse af de tre kategorier, der som det fremgår her er formuleret på baggrund af et større fagligt-teoretisk grundlag. Med kun én analysand kan man fremføre, at kodningen af alle

undervisningsforløbene er foretaget ud fra den "samme" forståelse af kategorierne.

Tak til deltagende lærere og pædagoger for deres bidrag og til kolleger i Program for Outdoordidaktik, VIA University College, for utrættelig sparring.

Referencer

- Aberg, M.A., Pedersen, N.L., Torén, K., Svartengren, M., Backstrand, B., Johnsson, T., Cooper-Kuhn, C.M., Åberg, D.N., Nilsson, M., & Kuhn, G.H. (2009). Cardiovascular fitness is associated with cognition in young adulthood. *PNAS, Proceedings of the National Academy of Sciences USA*, 106(49). [https://doi.org/10.1016/s0162-0908\(10\)79746-4](https://doi.org/10.1016/s0162-0908(10)79746-4)
- Aftale mellem regeringen (Socialdemokraterne, Radikale Venstre og Socialistisk Folkeparti), Venstre og Dansk Folkeparti om et fagligt løft af folkeskolen (2013). https://www.altinget.dk/misc/130607_Endelig%20aftaletekst.pdf
- Barfod, K., Ejbye-Ernst, N., Mygind, L., & Bentsen, P. (2016). Increased provision of udeskole in Danish schools: An updated national population survey. *Urban Forestry & Urban Greening*, 20, 277-281. <https://doi.org/10.1016/j.ufug.2016.09.012>
- Ejbye-Ernst, N., Barfod, K., Bentsen, P. (red., 2017). *Udeskoledidaktik – for lærere og pædagoger*. Hans Reitzels Forlag.
- Beames, S. (2015). Place Based Education Review. Pathways. *The Ontario Journal of Educational Research, fall*, 28(1).
- Bentsen, P., Jensen, F.S., Mygind, E., Barfod, K., & Randrup, T. (2010). The extent and dissemination of udeskole in Danish schools. *Urban Forestry & Urban Greening*, 9(3), 235-243. <https://doi.org/10.1016/j.ufug.2010.02.001>
- Best, J.R., & Miller, P.H. (2010). A developmental perspective on executive function. *Child development*, 81(6), 1641-1660. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2010.01499.x>
- Bollone, S.M., Eggensen, D., & Sartoni, R. (2014). L'insegnamento delle Scienze in Europa: Aspetti Linguistica a Confronto (Italia, Danimarca, Galles). *Italiano LinguaDue*, 6, 269-297. <https://riviste.unimi.it/index.php/promoitals/article/view/4701>
- Bos, W., & Tarnai, C. (1999). Content analysis in empirical social research. *International Journal of Educational Research*, 31, 659-671. [https://doi.org/10.1016/s0883-0355\(99\)00032-4](https://doi.org/10.1016/s0883-0355(99)00032-4)
- Bryman, A. (2013). *Social Research Methods* (5. udg.). Oxford University Press.
- Bærenholdt, J., & Hald, M. (red., 2020). *Udeskole i teori og praksis*. Dafolo.
- Christiansen, L.B., Lund-Cramer, P., Brondeel, R., Smedegaard, S., Holt, A.D., & Skovgaard, T. (2018). Improving children's physical self-perception through a school-based physical activity intervention: The Move for Well-being in School study. *Mental Health and Physical Activity*, 14, 31-38. <https://doi.org/10.1016/j.mhpa.2017.12.005>
- Derewianka, B. (1990). Rocks in the head. Children and the Language of Geology. I: Carter, R. (red.), *Knowledge about Language and the Curriculum*. Hodder & Stoughton.
- Dysthe, O., Bernhardt, N., & Esbjørn, L. (2012). *Dialogbaseret undervisning: kunstmuseet som læringsrum*. Skoletjenesten og Unge Pædagoger.
- Eggensen, D.V. (2017). Danskfag i udeskole. I: Ejbye-Ernst, N., Barfod, K., & Bentsen, P. (red.), *Udeskoledidaktik – for lærere og pædagoger*. Hans Reitzels Forlag.
- Ejbye-Ernst, N., Mygind, L., & Bentsen, P. (2016). *Inspirationsguide til god udeskolepraksis målrettet skoleledere, lærere og pædagoger*. https://udeskole.nu/wp-content/uploads/12_3_Inspirationsguide-til-god-udeskolepraksis.pdf
- Fiennes, C., Oliver, E., Dickson, K., Escobar, D., Romans, A., & Oliver, S. (2015). *The existing Evidence-Base about the Effectiveness of Outdoor Learning*. Rapport. UCL Institute of

- Education, University College London, The Institute for Outdoor Learning. Lokaliseret 19. maj 2020 på: <https://www.bendrigg.org.uk/wp-content/uploads/2016/05/outdoor-learning-giving-evidence-revised-final-report-nov-2015-etc-v21.pdf>
- Fägerstam, E. (2012). *Space and Place. Perspectives on Outdoor Teaching and Learning*. Doktorafhandling. Linköping University Department of Behavioural Sciences and Learning.
- Gruenewald, D.A. (2003a). Foundations of Place: A Multidisciplinary Framework for Place-Conscious Education. *American Educational Research Journal*, 40, 619-654. <https://doi.org/10.3102/00028312040003619>
- Gruenewald, D.A. (2003b). The Best of Both Worlds: A Critical Pedagogy of Place. *Educational Researcher*, 32, 3-12. <https://doi.org/10.3102/0013189x032004003>
- Grønningsæter, I., Hallås, O., Kristiansen, T., & Nævdal, F. (2007). Fysisk aktivitet hos 11-12-åringar i skulen. *Tidsskrift for den Norske Legeforening*, 22, 2927-2929.
- Hartmeyer, R., & Mygind, E. (2016). A retrospective study of social relations in a Danish primary school class taught in 'udeskole'. *Journal of Adventure Education and Outdoor Learning*, 16, 78-89. <https://doi.org/10.1080/14729679.2015.1086659>
- Holt, A.-D., Smedegaard, S., Pawlowski, C.S., Skovgaard, T., & Christiansen, L.B. (2018). Pupils' experiences of autonomy, competence and relatedness in 'Move for Well-being in Schools': A physical activity intervention. *European Physical Education Review*, 25(3), 640-658. <https://doi.org/10.1177/1356336x18758353>
- Hyllested, T. (2007). *Når læreren tager skolen ud af skolen*. Ph.d.-afhandling. Danmarks Pædagogiske Universitet.
- Hyllested, T. (2009). *Underholdning eller undervisning?* Dafolo.
- Iskov, T. (2017). *Didaktisk intentionalitet: Mod en udvidelse af den analytiske didaktik*. Ph.d.-afhandling. Aarhus Universitet.
- Jordet, A.N. (1998). *Nærmiljøet som klasserom : uteskole i teori og praksis*. Cappelen Akademisk Forlag.
- Knudsen, L.E.D. (2016). Åben skole – paradoks og pædagogik. *Unge Pædagoger*, 3, 3-12.
- Leth, M.A., & Bager, M. (2016). "Hvad lærte du i den gamle by i dag? Ik' no'et". *Historie & Samfundsfag. Skal vi prøve?* 1, 26-39.
- Lundbye-Jensen, J., Skriver, K., Nielsen, J.B., & Roig, M. (2017). Acute Exercise Improves Motor Memory Consolidation in Preadolescent Children. *Frontiers of Human Neuroscience*, 11, 182. <https://doi.org/10.3389/fnhum.2017.00182>
- Maibom, I., & Christensen, M.V. (2017). At opleve, samtale og skrive sig til literacy i indskoling. I: Friis, K., & Østergren-Olsen, D. (red), *Literacy og Læringsmål* (s. 131-141). Dafolo.
- Mygind, E. (red., 2005). *Udeundervisning i folkeskolen*. Museum Tusulanums Forlag.
- Mygind, E. (2007). A Comparison between Children's Physical Activity Levels at School and Learning in an Outdoor Environment. *Journal of Adventure Education & Outdoor Learning*, 7, 161-176. <https://doi.org/10.1080/14729670701717580>
- Nielsen, G., Mygind, E., Bølling, M. et al. (2016). A quasi-experimental cross-disciplinary evaluation of the impacts of education outside the classroom on pupils' physical activity, well-being and learning: the TEACHOUT study protocol. *BMC Public Health*, 16(1117). <https://doi.org/10.1186/s12889-016-3780-8>
- Pedersen, B.K., Andersen, L.B., Bugge, A., Nielsen, G., Overgaard, K., Roos, E., & Seelen, J.v. (2016). *Fysisk aktivitet – læring, trivsel og sundhed i folkeskolen*. Rapport. Vidensråd for Forebyggelse. Lokaliseret 19. maj 2020 på: http://www.vidensraad.dk/sites/default/files/vidensraad_for_forebyggelse_fysisk_aktivitet_laering_trivsel_sundhed_2016.pdf
- Bentsen, P., & Jensen, F.S. (2012). The nature of udeskole: outdoor learning theory and practice in Danish schools. *Journal of Adventure Education and Outdoor Learning*, 12(3), 199-219. <https://doi.org/10.1080/14729679.2012.699806>

- Bentsen, P., Schipperijn, J., & Jensen, F. S. (2013). Green Space as Classroom: Outdoor School Teachers' Use, Preferences and Ecostrategies. *Landscape Research*, 38(5), 561-575. <https://doi.org/10.1080/01426397.2012.690860>
- Rickinson, M., Dillon, J., Teamey, K., Morris, M., Choi, M.Y., Sanders, D., Benefield, P. (2004). *A Review of Research on Outdoor Learning*. National Foundation for Educational Research and King's College London.
- Rose, D., & Martin, J.R. (2012). *Learning to write, reading to learn: Genre, knowledge and pedagogy in the Sydney School*. Equinox.
- Rydén, M.-M. (2016a). To kendte og en ukendt. I: Bock, K., Bonderup, H., Christensen, M.V., Eggersen, D.V., Gøtttsche, N.B., Holmgaard, Aa., Rydén, M.-M., Svendsen, H.B., & Tetler, S. (red.), *Genrepædagogik – og andre nye veje i læse- og skriveundervisningen*. Hans Reitzels Forlag.
- Rydén, M.-M. (2016b). Loft til kip og andre ekspertudtryk i dansk. I: Bock, K., Bonderup, H., Christensen, M.V., Eggersen, D.V., Gøtttsche, N.B., Holmgaard, Aa., Rydén, M.-M., Svendsen, H.B., & Tetler, S. (red.), *Genrepædagogik – og andre nye veje i læse- og skriveundervisningen*. Hans Reitzels Forlag.
- Rydén, M.-M. (2016c). Loft til kip og andre ekspertudtryk i matematik. I: Bock, K., Bonderup, H., Christensen, M.V., Eggersen, D.V., Gøtttsche, N.B., Holmgaard, Aa., Rydén, M.-M., Svendsen, H.B., & Tetler, S. (red.), *Genrepædagogik – og andre nye veje i læse- og skriveundervisningen*. Hans Reitzels Forlag.
- Sattru, L., & Bendix, J. (2016). Kreativitet i åben skole. *Unge Pædagoger*, 3, 28-37.
- Seelen, J.v. (2017). Bevægelse i skolen – hvad ved vi? I: Schulz, A., & Seelen, J.v. (red.), *En skole i bevægelse. Læring, trivsel og sundhed* (s. 63-96). Akademisk Forlag.
- Sibley, B., & Etnier, J. (2003). The Relationship between Physical Activity and Cognition in Children: A Meta-Analysis. *Pediatric Exercise Science*, 15(3). <https://doi.org/10.1123/pes.15.3.243>
- Smedegaard, S. (2018). *Implementering af en skolebaseret intervention til fremme af børn og unges trivsel og bevægelse: Udvikling, implementering og procesevaluering af "Trivsel og Bevægelse i Skolen"*. Ph.d.-afhandling. Lokaliseret 19. maj 2020 på: https://www.researchgate.net/publication/328601885_Implementering_af_en_skolebaseret_intervention_for_fremme_af_born_og_unges_trivsel_og_bevaegelse_-_udvikling_implementering_og_procesevaluering_af_'Trivsel_og_Bevaegelse_i_Skolen'
- Smedegaard, S., Christiansen, L.B., Lund-Cramer, P., Bredahl, T., & Skovgaard, T. (2016). Improving the well-being of children and youths: a randomized multicomponent, school-based, physical activity intervention. *BMC Public Health*, 16(1127). <https://doi.org/10.1186/s12889-016-3794-2>
- Vieira, K.A.L., & de Queiroz, G.M. (2017). Hermeneutic Content Analysis: a method of textual analysis. *International Journal of Business Marketing and Management (IJBMM)*, 2(8), 8-15.
- Østergaard, H., & Gerlach, D. (2016). Æstetisk læring og kunstnerisk samskabelse som demokratisk dannelse. *Unge Pædagoger*, 3, 13-27.
- Østergaard, W. (2017). Registerkontinuum – et værktøj til planlægning og refleksion. I: Knudsen, S.K., & Wulff, L. (red.), *Kom ind i Sproget* (s. 63-86). Akademisk Forlag.

Se også

- VIVE (2019). Ekstern evaluering af Projekt Udvikling af Udeskole. Lokaliseret 30. januar 2019 på: <file:///C:/Users/au488728/Downloads/190114-Ekstern-evaluering-af-Projekt-Udvikling-af-Udeskole.pdf>
- TEACHOUT (2013-17). Lokaliseret 21. februar 2020 på: <https://nexus.ku.dk/forskning/idraet-individ-samfund/forskningsclustre/cluster-1/projekter-cluster1/teachout-liste/>